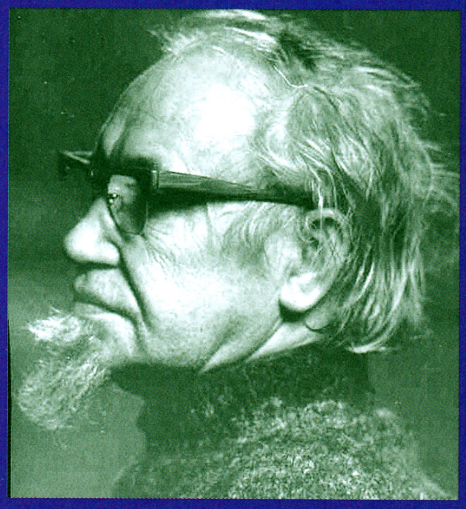
Vóór Catan Insulinde-spel

'De Oost', het Nederlands Oost-Indië, was altijd al een inspirerend en nostalgisch deel van het Nederlandse denken van voor WWII. Het liefkozend genoemde 'INSULINDE' was een bron voor fraaie boeken, allerlei attributen, en zo voorts.

Waarom de Tilburgse kunstschilder Kees Mandos (1913 – 2001) in 1941 een bordspel bedacht gebaseerd op een rondreis door dit eilandenrijk is niet bekend. Ook de uitgever lijkt een mysterie, maar wel weten we door het Kennummer K1392 dat het spel in 1942 werd gedrukt bij drukkerij Helmond. Voor zover bekend is dit het enige door deze drukkerij uitgebrachte spel. De relatie met Kees Mandos is vermoedelijk gelegd via Kees' broer Frans, waarvan werk was uitgegeven door deze drukkerij, die dus kennelijk ook als uitgever fungeerde.

Versies

Afgebeeld is de na de oorlog verkochte versie met prijscode G.R.K. 1 en een prijs van fl 3,50, maar uit een advertentie in het 'Dagblad voor Noord Holland' van 8 december 1942 weten we dat de prijs toen 5,50 gulden was!

Bij de eerste uitvoeringen van het spel is de sticker op de deksel een kwartslag gedraaid en er is later – wegen papierschaarste? – ook rood papier voor de deksel gebruikt. Het spel zelf is een soort Ganzenbord waarbij de spelers, elk met drie reizigers, over het bord gaan en vele verrassingen en gevaren tegenkomen, waaronder de met eigen speelstukken vertegenwoordigde Politie, Rover, Tijger, en Orang-oetan. Ook wordt tijdens de beurten voor van alles betaald en geld ontvangen: geld speelt een belangrijke rol tijdens deze rondreis door INSULINDE.

In de afbeelding is het bord in drieën gevouwen, maar het komt ook in tweeën gevouwen voor. Naast de speelstukken bevatte de doos uiteraard een hoeveelheid speelgeld en nog een aantal vliegkaartjes.

Reglement

In een bij de spelregels gevoegde 'REISGIDS' worden alle avonturen die de deelnemers gaan beleven nader toegelicht. Omdat men dacht dat er enige verwarring zou kunnen optreden bij de gemiddelde speler, opent het regelboek met:

Wie het speelbord beschouwt, zal wellicht even duizelen van de lijnen, kleuren en cijfers. Maar een korte verkenning van het terrein zal de zaak aanmerkelijk verduidelijken. Rechts onderaan ziet U het machtige Amsterdamse Centraalstation. waar de tocht begint van twaalf reizigers (vier groepen van drie: de roden, de gelen, de groenen en de zwarten). Deze tocht zal zich voortzetten over Parijs-Marseille naar Batavia (no. 56). Vandaar gaat zij verder door Insulinde: eerst naar Noord-Borneo (no. 69), verder over een ongenummerd stuk (waarover later) naar Timor, en vandaar terug naar Batavia over de Kleine Soenda-eilanden (de witte vakjes). Buiten deze gewone route bevinden zich nog andere gebieden. eveneens genummerd, waar grote gevaren de argeloze reizigers beloeren. Wanneer het spel begint, wandelen deze twaalf reizigers over het perron te Amsterdam in afwachting van de trein. Zij verkeren in de hoogste spanning, want 't is van het grootste belang vóór de andere groepen het eindpunt van de reis te bereiken.

Oordeel

Als document uit zijn tijd is dit spel zeker interessant, en het feit dat de firma Helmond scholen aanschreef om voor de leerlingen het spel aan te schaffen – bij grotere hoeveelheden werd korting gegeven! - duidt erop dat toentertijd gedacht werd dat er een educatieve leerwaarde aan dit spel was verbonden. Dit is dan wel weer in tegenspraak met het feit dat de advertentie het spel indeelt in "Gezelschapsspelen voor ouderen".

Dagblad voor Noord-Holland, 8 december 1942

D. BAKKER

NIEUWSTRAAT 17 · HOORN

BOEKHANDEL · DRUKKERIJ ·

GEZELSCHAPSSPELEN VOOR OUDEREN.
Insulinde spel ƒ 5.50; Variété ƒ 4.95; Globetrotter ƒ 4.95; Hersengymnastiek ƒ 4.50; Leidseplein spel ƒ 4.25; Academie ƒ 3.75; Reisbureau der Nederlandse Spoorwegen ƒ 2.75; Silhouetta ƒ 2.50; Wie is de knapste ƒ 2.25; Journaal ƒ 2.25; Passé ƒ 1.50; Tom Poes puzzles ƒ 1.25.

Maar helaas, het is geen goed spel. Het is veel te ingewikkeld en ook de spelregels zijn niet altijd even helder. De spelers hebben eigenlijk weinig tot geen invloed op het verloop van het spel, de dobbelstenen bepalen alles. Verwonderlijk blijft de rare afrekening aan het eind van het spel als ineens van speelgeld naar werkelijke valuta (centen) wordt overgegaan voor de eindafrekening. Het is echter wel een unicum in het oeuvre van kunstenaar Kees Mandos, hoewel we dan weer niet weten of hij alleen de illustraties heeft verzorgd of ook het spel zelf heeft bedacht.

Tekst **FRED HORN**